

DENİZLİ HULUSİ ORAL EVİ YAPISAL BOZULMALAR VE KORUMA SORUNLARI

Doç.Dr. Hicran Hanım HALAÇ¹
Arş. Gör. Özge Ceylin YILDIRIM²
Arş. Gör. Mazlum KALAK³

ÖZET

Geçmişten günümüze hızla değişim sürecinde olan kentler, sosyal, siyasi, ekonomik, tarihsel ve kültürel gelişimlerin bütünüdür. Tarihsel süreçte yaşamış birçok toplumun kültürel izlerini barındıran kentsel mekânlar, gündelik yaşantının içerisinde kent kimliği ve toplum belleği açısından öneme sahiptir. Küreselleşmenin beraberinde getirdiği değişimler mekânların yok oluşuna, kolektif belleğin değerini yitirmesine neden olmakta, kimliğin zedelenmesi ile tek tipleşen kentler oluşmakta ve bu durum tartışma konusu haline gelmektedir.

Tek tipleşen kentlerden biri olan Denizli, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve bünyesinde inançlarının, bilgilerinin ve geleneklerinin bir yansıması olarak betimlenen birçok somut ve somut olmayan kültürel miras değerlerini barındırmaktadır. Ancak, biriktirdiği bu değerler 1950 yılları sonrasında küreselleşmenin etkisiyle hızla yok olmaya başlamıştır. Bu nedenle çalışmada Denizli kent merkezinde bulunan, kent kimliği ve kent belleği açısından önemli bir yeri olan tescilli taşınmazlardan Hulusi Oral Evi ele alınmıştır.

Çalışma kapsamında, Denizli geleneksel konut dokusunun genel özelliklerine değinilerek kent genelinde cihannüma bulundurma ile tek örnek olan Hulusi Oral evi incelenmiştir. Bu bağlamda çalışmada, kent hafızasında farklı bir yeri olan Hulusi Oral Evi'nin tarihçesinden, mimari özelliklerinden ve günümüzde kaderine terk edilmiş olmanın neden olduğu yapısal bozulmalardan ve yapının koruma sorunlarından bahsedilmektedir. Yapılan çalışma; alan çalışmaları, erişilebilen kurum arşivleri ve literatür çalışmasıyla desteklenerek yürütülmüştür. Çalışmanın amacı, Hulusi Oral evi özelinde tarihi yapılarda terk edilmeden kaynaklı oluşan problemler ortaya konulması, yapının iç-dış bozulmaları tespit edilerek ve yıkılmaya yüz tutmuş bu yapının kent belleğindeki önemi vurgulanmasıdır.

Anahtar Kelime: Denizli Geleneksel Konut, Hulusi Oral Evi, Bellek, Yapısal Bozulma

STRUCTURAL CORRUPTION AND CONSERVATION PROBLEMS IN THE DENİZLİ HULUSİ ORAL HOUSE

ABSTRACT

Cities that are in a period of rapid change from day to day are the whole of social, political, economic, historical and cultural developments. Urban spaces, which have the cultural traces of many societies that have lived in the historical process, have a precaution in terms of urban identity and community memory in their daily life. As a result of the changes brought about by the globalization, cities become unified with the destruction of the spaces, the loss of the value of the collective memory, the damage of the identity, and this situation becomes a matter of debate.

Denizli, one of the only typified cities, has hosted many civilizations and houses concrete and untouched cultural heritage values which are depicted as a reflection of their beliefs, knowledge and traditions. However, after accumulating these values in the 1950s, globalization began to disappear rapidly. For this reason, the Hulusi Oral House, which is located in Denizli city center and has an important place in terms of urban identity and city memory, was taken up from the registered immovables.

Within the scope of the study, Hulusi Oral house, which is the only example with the cihannüma in the city, was examined by referring to the general characteristics of Denizli traditional residential land. In this context,

¹ Anadolu Üniversitesi, hicranhalac@gmail.com

² Ömer Halisdemir Üniversitesi, ozgeceylinyildirim@gmail.com

³ Anadolu Üniversitesi, mazlum_kalak@hotmail.com

the history of the Hulusi Oral House, which has a different place in the memory of the city, discusses the architectural characteristics and the structural deterioration caused by being abandoned to fate and the problems of preservation of the structure. The studies; field trials, archives of accessible institutions and literature survey. As a result of the study, problems arising from the terrestrial origins of Hulusi Oral House in historical structures have been put forward and the importance of the city memory has been emphasized.

Keywords: Denizli Traditional Houses, Hulusi Oral House, Memory, Structural Corruption.

1.GİRİŞ

Günümüzde hızlı değişim ve dönüşüm süreçlerinden en çok etkilenenler kentler ve kentlilerdir. Kentlerin fiziksel mekânları, yaşayış biçimleri, sosyo-kültürel alışkanlıkları, sahip oldukları özgün kimlik ve bellek mekânları giderek kaybolmaktadır (Kiper, 2004: 14). 1960'larda küreselleşme kavramı olarak ortaya çıkan bu değişim Türkiye'de hızlı sanayileşme, plansız kentleşme süreçleri ile Anadolu kent kimliklerini tehdit etmekte, komşuluk gibi sosyal ilişkileri zedelemekte, ekonomik sebeplerden dolayı halkı büyük kentlere göçe zorlamakta ve konut alanlarında yapı stokunun artışı tetiklemektedir. Bu çerçevede, Anadolu kentlerinden biri olan Denizli 1950'li yıllarda başlayan değişimden büyük ölçüde etkilenmiş ve kentin sahip olduğu mimari mirasın büyük bir kısmı yok olmuştur. (Başoğlu Avşar, 2014: 166) 2250 yıllık Hierapolis ve Laodikya'dan birçok kalıntı günümüze ulaşabilmişken 50 yıl önceki Denizli'den sadece birkaç yapı günümüze ulaşılabilmiştir. Aynı zamanda 1976 yılındaki deprem, kent üzerinde büyük yıkımlara sebep olmuş, fiziksel değişime sebep olarak kentin dönüşümünü etkilemiştir. İmar planları her yönetimce değiştirilerek yıkım politikaları kat yükseltme, yol genişletme, yeni yapılaşma gibi şekillerde uygulanarak birçok yapı yok olmuştur (İnceoğlu, 2000: 5).

1976 depreminden sonra, ayakta kalan, tarihi değeri olan yapılar Anıtlar Genel Müdürlüğü tarafından tespit edilmiş, ancak kararlar kesinleşmeden halk tarafından birçoğu yıkılmıştır. (Marım, 2000: 1) Çalışma kapsamında, 1984 yılında Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu tarafından tescillenerek günümüze ulaşan nadir örneklerden olan 1934 yılında yapıldığı bilinen Hulusi Oral Evi incelenmektedir. Bu çalışmada, Denizli geleneksel konut mimarisinin günümüze ulaşan ve cihannümasıyla ender örneklerden biri olan Hulusi Oral Evi'nin mimarisi, miras değeri ve kent belleği açısından öneminin vurgulanarak korunabilmesi için farkındalığın oluşturulması amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Denizli'nin kentsel gelişim süreci ve geleneksel konut dokusu incelenerek, Hulusi Oral Evi'nin tarihçesi, mimari özellikleri, yapısal bozulmaları ve yapının koruma sorunlarından bahsedilmektedir. Sivil mimarlık örneklerinden olan yapının yıkılmaya yüz tutmuş olmasına dikkat çekmek, geleceğe aktarılabilmesi için belge niteliği taşıması adına yapının korunması gerekliliği vurgulanmıştır. Çalışmada; literatür taraması, Aydın Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi incelenmesi, yapı hakkında bilgi sahibi olan kişilerle görüşmeler, alan çalışması; yapının çevresi ile kurduğu ilişkiler, iç-dış değerlendirmeleri, yapı bozulmaları ve hasarlarının incelenmesi yöntemleri kullanılmıştır. Literatüre bakıldığında Denizli geleneksel konut dokusuyla ilgili yapılan çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir. Bu eksikliği gidermek, Denizli'nin ilk milletvekillerinden olan Hulusi Oral'a ve ailesine ait olan aynı zamanda somut ve somut olamayan kültürel miras değeri taşıyan bu evin belgelenecek literatüre kazandırılması çalışmanın önemini oluşturmaktadır.

2.DENİZLİ GELENEKSEL KONUT MİMARİSİ

2.1.Denizli Mekânsal Gelişim Süreci


Anadolu'nun güneybatısında, farklı yeryüzü şekilleri ve birbirini izleyen dağlarla çevrili, kuzeybatıya doğru düzlüğü olan Denizli, Küçük Menderes Ovasının yerleşimlerinin uç noktasıdır. Yapılan çalışmalarda tarihinin Kalkolitik döneme kadar uzandığı bilinen, yazılı tarihine baktığımızda Hititlerle başlayan Helenistik öncesi ve Helenistik dönem, Roma, Bizans, Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemine ait yerleşimlerin olduğu, tarihi katmanları yoğun olan kent uygarlıkların merkezi olmuştur. Antik dönemin Laodikeia, Hierapolis, Colassae ve Tripolis gibi önemli kentlerinin yer aldığı bir coğrafyada bulunmaktadır.(Yurt Ansiklopedisi, 2116-2141).

Selçuklu döneminde Denizli kalesi ve Ulu Camisi inşa edilmiş, Akhan Kervansaray'ının varlığı ile kent önemli ticaret yollarının bağlantı noktası haline gelmiştir. Osmanlı İmparatorluğunun egemenliği altına girene dek Ataoğulları, Germiyanogulları, İnançoğulları Beyliğinin yönetim merkezi olmuştur. Denizli kale kent niteliğindedir ve surların dışına inşa edilen Ulu Cami ve Ahiler Tekkesi'nin varlığı ile kentin gelişerek büyümekte olduğu anlaşılmaktadır (Gökçe, 2000: 61-70)

17.yüzyılda Evliya Çelebi Seyahatnamesinde “... Şehir 17 mahalledir.7 mihrabı vardır.... 3.020 kadar kiremitli, bağlı, bahçeli ev vardır. 7 kadar tekkesi, eski ve yeni olmak üzere 2 hamamı, 7 hanı vardır...” şeklinde kenti tanımlanmaktadır. (Yurt Ansiklopedisi, 2147) Denizli, bağları, bahçeleri, küçük bir kalesi, dükkânları, hanları, tahıl pazarı olan, 24 mahallesi olan bir yerleşim yeri olarak bilinmektedir. Sosyal mekan olarak kullanılan han, hamam ve kahvehaneler kalenin dışında bulunmaktadır. Kâtip Çelebi de “Cihannüma” adlı eserinde “Denizli diğer adıyla Lazkiye, suları çok, dört tarafı dağ, bağlık ve bahçelik bir mamur kasabadır. 24 mahalle, 7 cami, 5 hamam birçok hanları vardır.” diyerek Denizli'yi tasvir etmektedir (Yurt Ansiklopedisi, 2146). Kentsel mekânların bu durumu 20. Yüzyıla kadar devam etmekte, demiryolu istasyonunun açılması ile kentsel değişimler başlamaktadır (Başoğlan Avşar, 2014:168). (Tablo 1) 1960'larda sanayileşmenin hız kazanmasıyla kırsal görünümdeki kent değişmeye ve 3-4 katlı yapılar inşa edilmeye başlamıştır (Marım,2000:7).

1967 tarihinde ilk nazım planı hazırlanan, denetimsiz ve hızla büyüyen kentte altyapı yetersizlikleri ve çarpık kentleşme başlamıştır. Bu durum geleneksel konut dokusunun hızla yok olmasına neden olmuştur. 1976 yılındaki depremle kent büyük bir yıkıma uğramıştır. Bektaş (1977: 54) depremde 572 evin ağır, 349 evin orta ve 214 evin hafif hasar gördüğünü belirtmekte ve kişisel gözlem olarak Denizli'nin %70'inde hasar olduğunu söylemektedir. Deprem sonrasında bütüncül bir planlama yerine parçacıl ve birbirinden bağımsız kararlar alınarak kentleşme hızla devam etmiştir. Tekstil ve sanayi sektörü gelişmekte olan kent yoğun göç alarak gün geçtikçe nüfusu artmıştır. Bu durum geleneksel dokunun giderek yok olmasına ve kentin tek tipleşmesine neden olmuştur.(Tablo 1)

Tablo 1. Denizli Tarihsel Süreçte Kent Dokusu

		
1950 yılına ait Denizli Kenti (Önen, 2009)	1961 yılına ait Denizli Kenti (Savaş Yavuzcehre)	Günümüz Denizli Kenti (http://galeri3.arkitera.com)

2.2. Denizli Geleneksel Konut Dokusu-Genel Özellikleri- Günümüz Durumu

Denizli'nin geleneksel konut dokusu üzerine yapılan çalışmalar çok kısıtlıdır. En kapsamlı çalışma Necati İnceoğlu tarafından 2000 yılında yapılmış ve İnceoğlu çalışmasında tipolojik olarak Denizli evlerinin geleneksel Türk evinin devamı olduğunu belirtmiştir. Denizli ova ve yayla arasında az eğimli bir arazide yerleşmiş olmasından dolayı bu iki iklimsel özelliği birlikte yaşar. Evler de bu duruma göre planlanmıştır, içe dönük ve kapalıdır. Hayatlı yani açık sofalı olan Denizli Evleri, alt ve üst katta bulunan hayat katlarda yer alan odaların alanından daha azdır ve bahçeye açılır. Bazı örneklerinde hayatlar sokağa açılmaktadır ve bunların deprem sonrasında ortaya çıktığı düşünülmektedir (İnceoğlu,2000: 22).

Demiryolunun kente ulaşması ve sanayileşmenin etkileri ile sokağa açılan bahçesiz, birkaç katlı, cephesi süslemeli ve kemerli dekoratif süslemeler kullanılan, evler yerine plan şeması sade konutlar inşa edilmeye başlanmıştır. Dört odalı, tek hole açılan merdivenle sokak kotuna bağlanan, sokakla doğrudan ilişki kurulan konut tipleri oluşmaya başlamıştır. (İnceoğlu, 2000: 46-52). 1950'lere gelindiğinde betonarme destekli yığma konutlar yapılmaya başlanması geleneksel ile modern arasındaki geçiş olarak kabul görmektedir. Bahçe duvarları yok olmuş, bahçeler iyice küçülmüş, sokak-konut dokusu arasındaki ilişki değişmiştir (Başoğlan Avşar, 2014: 170). 1950'ler günümüz ile kıyaslandığında insan ölçeğini gözeten, kamusal ve özel alan arasındaki geçiş mekânını koruyan konut dokusunu oluşturmuştur. Ancak bunların birçoğu yıkılarak yerlerine 7-8 katlı apartmanlar inşa edilmiştir.

Denizlili Mimar Cengiz Bektaş, Denizli kent merkezinin tanımsız olduğunu, yeşil dokunun yetersizliğini ve kentin kimliksiz bir beton yığını olduğunu belirtir. Tarihi yapıların yokluğu, olanların algılanmadığı, kent belleğinin zayıf olduğu, kentte yaya olarak var olunamadığına dikkat çekmektedir. Tarihi dokunun yok oluşunun kentin kimliğinin ve belleğinin yok olmasına neden olduğunu belirtmiştir. Kentliler düşünülerek tasarlanmış alanların olmadığını söylemiştir. (Bektaş, 2007: 269) Geleneksel dokunun kaybolması kentin özgünlüğünü kaybederek tek tipleşmesine sebep olmuştur.

3.HULUSİ ORAL EVİ

3.1. Konumu ve Tarihçesi

Denizli Gazi Mustafa Kemal Bulvarı üzerinde Mollabağ Mahallesi'nde 18 pafta 218 ada 167 parselde bulunan Hulusi Oral'a ait olan yapı, 1934 yılında Levanten mimar tarafından inşa edilmiştir. Kentin merkezindeki önemli yol arterlerinden birinde bulunan yapı 1984(Tablo 2) yılında İzmir Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü'nce 130 sayılı karar ile tescillenmiştir. (Aydın Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi-Tescil Fişi)

Kuzey-güney doğrultusunda yerleşmiş olan yapının, kuzeyde yer alan giriş cephesi Ressam Cevdet Ahmet Şemsioğlu Sokak üzerinde bulunur. Bulvar cephesinde yapıya bitişik, arsa sınırları içerisinde tek katlı bir dükkân bulunmaktadır. Yapının çevresi genellikle 4-5 katlı İşhanları ve apartmanlarla çevrilidir.

Tablo 2. Hulusi Oral Evi Konumu

	
Hulusi Oral Evi Konumu(Google Earth)	Vaziyet Planı (1984 Yılı Tescil Fişi)

1987 yılında elde edilen bilgiler doğrultusunda “Korunması gerekli kültür varlıklarından olan yapının mimari görüntüsündeki malzeme ve yapı elemanlarında eser bütünlüğünü ve karakterini bozmamak koşulu ile mimari ve iç taşıyıcı elemanlarında ve gabarisinde bazı önemsiz değişiklikler yapılabileceği, kat planları, malzeme ve dış-iç mimarisi yenilenebilecek yapılardan” olduğu 3149 sayılı kurul kararında bildirilmiştir. (Aydın Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)

Yapının 1991 yılında alınan 1864 sayılı kararı ile rölövesi uygun görülmüş, ardından 1991 yılından Mimar Mustafa Kocatepe tarafından yapılan restorasyon projesi raporunda yapının restoran olarak yeniden işlevlendirmesi önerisinde bulunduğu bilinmektedir. Hazırlanan raporda, Gazi Mustafa Kemal Bulvarında kullanılmakta olan dükkânın kaldırılacağı, bahçesinde bulunan havuzun korunarak bahçe duvarının örüleceği belirtilmiştir. Alt katı restoran işlevine uygun düzenlenerek tuvaletlerin ekleneceği, arka bahçenin açık restoran olarak kullanılmak üzere tekrardan ele alınacağı vurgulanmıştır. Yapının birinci katına da mutfak eklenerek işlevin gerekleri doğrultusunda düzenlemeler yapılacağı, yapıdaki bozulmalar için özgün malzemelerin seçilerek bozulmaların giderileceğinden bahsedilmektedir. Cihannüma katında aynı şekilde onarımlar yapılarak korunacağı söylenmiştir.(Tablo 3)1992 yılında KTVKYK tarafından 2485 sayılı kararla

hazırlanan restorasyon projesi olumlu görülmüş, kurul izni olmadan oturma izninin olmadığı belirtilmiştir. (Aydın Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi)

Tablo 3. Hulusi Oral Evinin Tarihsel Süreci

		
1984 (Koruma Kurulu Arşivi)	1992(Koruma Kurulu Arşivi)	2017 (Kişisel Arşivi)


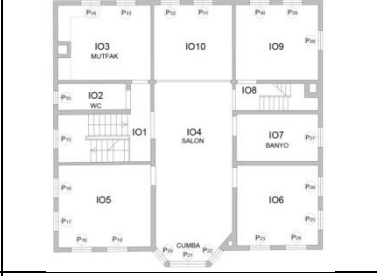
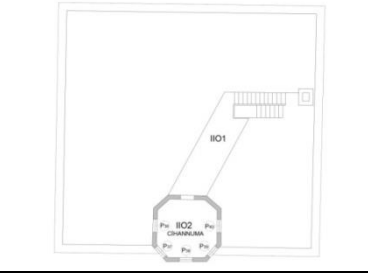
2002 yılına kadar zemin katı ganyan bayi olarak kullanılan yapı o tarihten günümüze herhangi bir işlevle kullanılmamaktadır. 2011 yılında Hulusi Oral Evinin varisleri tarafından restorasyonu için proje yardım talebinde bulunulduğu bilinmektedir. Ancak olumlu bir sonuç çıkmaması nedeniyle yapıya hiçbir müdahalede bulunulmamıştır ve yapı kaderine terk edilmiştir. Günümüzde de yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya, harap durumdadır (Tablo 3).

3.2.Mimari Özellikleri

Zemin üzerine tek katlı, ahşap strüktür kırma çatılı, Marsilya kiremitli, altta ahşap iskeletler arası kerpiç dolgulu üstte ise bağdadi duvar sistemi ile yapılmıştır. Yapıya kuzeydoğu cephesinin ortasından 4 basamaklı merdivenle çıkılarak girilmektedir. Giriş kısmı iki sütun ile 3 soğan şeklinde kemer formu ile vurgulanmıştır. Giriş eyvanından girilen, yüksek tavanlı ZO2 ve ZO3 nolu ofis olarak kullanılan karşılıklı mekânlar bulunmaktadır. Bu mekânlardan ön cepheye yuvarlak kemerli ikişer pencere açılmaktadır. Eyvandan evin giriş holüne ve buradan yapının kuzey cephesinde yer alan ZO6, ZO8 ve ZO9 nolu mekânlara geçilmektedir (Tablo 4). ZO6 mekânına 1m kot inilerek geçiş sağlanır, buradan da yapının arkasındaki 100m²lik süs havuzlu bahçesine çıkılmaktadır.


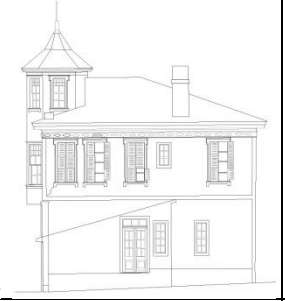

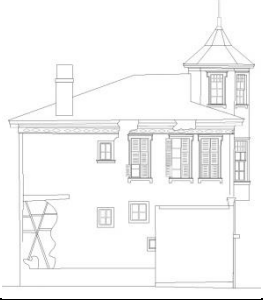
Alt katta bulunan iki kollu tek sahanlıklı merdivenle üst kata çıkılmaktadır. Üst kata ulaştığımızda merdivenin solunda tuvalet(IO2) ve mutfak(IO3) bulunmaktadır. Holden yapının güney cephesinde yer alan cumbalı salon(IO4) olarak kullanılan mekâna geçilmektedir. Yapının güneybatı köşesinde yer alan IO5, kuzeyindeki IO10 ile doğu cephesinde bulunan IO6,IO7 ve IO8 mekânları salona açılır. Doğu cephesinde bulunan IO8 mekânından dar merdiven ile güney cephenin ortasındaki cumbanın çıkıntısı şeklinde, bir kat yüksekliğinde, sivri külahlı poligonal bir kulenin bulunduğu kata çıkılmaktadır. Bu kule, kentin görülebildiği, kenarları pencerelerle çevrili cihannüma olarak adlandırılmaktadır (Tablo 4). Yapının alt ve üst kat salonlarının iç mekânlarının zemini dönemin karakteristik özelliği olan taş karo ile kaplanmıştır. Oda döşemeleri ve tavanları ahşaptır. Üst katta bulunan odaların tavanları ise bağdadidir ve tavanlar sıva üzerine geometrik motifli bezemeler bulunur.

Tablo 4. Hulusi Oral Evi Plan Krokileri (1991 yılındaki rölöve projesinden yararlanılmıştır.)

		
Zemin Kat Planı	1.Kat Planı	Cihannuma Katı

Yapı cephelerinde ince bordürle kat silmeleri belirginleştirilmiş, çatı saçak altı boyunca devam eden özgün motif süslemeli bir bordürle bezenmiştir. Güney cephesinde cumba ile bütün olarak devam eden cihannüma katının çıkması yer almaktadır. Giriş katının su basman üst kotundan denizlik alt kotuna kadar taş malzeme bulunmaktadır. Bu cephede zemin katta 4, üst katta ise 3 tanesi cumbada olmak üzere 7 adet pencere vardır. Doğu cephesinde üst katta ahşap söveli ve kepenkli 4 adet ve alt katta 2 küçük pencere ile 1 kapı yer almaktadır. Yapının kuzey cephesinde üst katındaki diğer cephelerdeki pencerelerle aynı özellikte 6 adet pencere, alt katta ise 3 adet ahşap söveli ve kepenkli pencere, 4 adet küçük pencere ile bahçeye açılan ahşap kapı bulunmaktadır. Bulvar bakan batı cephesinde ise üst katta 3 adet aynı özelliklerde pencere ile 3 adet küçük boyutlarda pencere bulunmaktadır. Bu cepheye bitişik tek katlı dükkân bulunmaktadır. (Tablo 5)

Tablo 5. Hulusi Oral Evi Cephe Krokileri (1991 yılındaki rölöve projesinden yararlanılmıştır.)

			
Güney Cephe	Doğu Cephesi	Kuzey Cephesi	Batı Cephesi

3.3.Mevcut Durumu

1934 yılında Gazi Mustafa Kemal Bulvarına inşa edilen yapı, kentin ileri gelen ailelerinden birine aitti. Denizlili Mimar Süleyman Boz'dan aldığımız bilgilere göre 1975'li yıllarda ailenin farklı yerlere taşınmasıyla boş kalmıştır. Ancak herhangi bir girişimde bulunulmamış, kaderine terk edilmiştir. Bulvar üzerinde bulunan yapı restore edilmeyi beklemektedir. Kentin tarihi kimliği ve kültürel mirası için önemli olan yapı her geçen gün bakımsızlıktan ve kullanılmadığı için yıpranmaya devam etmektedir. Yerel gazetelerde farklı tarihlerde dikkat çekmek ve farkındalık oluşturabilmek amacıyla köşe yazarları tarafından yapının durumu, tarihi miras niteliği kaleme alınsa da yapıya herhangi bir müdahale yapılmamaktadır. (Tablo 6) 2009 yılında Ressam İbrahim Çallı'nın torunu

Ressam Yaşar Çallı, “Tarihe Ağıt” adıyla yapının korunması için farkındalık yaratmak amacıyla kent merkezinde bulunan bu yapının, Gazi Mustafa Kemal Bulvarından resmini yapmıştır.(Tablo 6)

Tablo 6: Yerel Gazetelerdeki Köşe Yazıları(Mimar Süleyman Boz Arşivi)

Denizli 01/05/13	Horoz 13/01/17	Deha20 11/08/09	Denizli11/08/09	Deha2012/08/09

4. HULUSİ ORAL EVİNDEKİ BOZULMALAR VE NEDENLERİ

Sivil mimarlık örneklerinden olan Hulusi Oral evi: mimari kompozisyonundaki cihannüması, ahşap işlemleri, tavan motifleri, sanatsal yönden özgün tasarımı ile Denizli kenti içerisinde önemi bulunmaktadır. Aynı zamanda giriş eyvanında soğan başlıklı kemerler, almaşık duvar örgüsüne sahip, özgün ve nitelikli detayları bulunan yapı, günümüzde aşırı bozulmalar nedeniyle yok olmaya yüz tutmuştur. Kültürel değere sahip yapı, sürekli bakım sağlanmadığı için uzun yıllar doğanın birçok etkisiyle yıpranmıştır. Yaz sıcağı ve kış soğuşuna maruz kaldığından, ısıl değişimin etkisiyle malzeme yorulmaları gözlemlenmektedir. Suyun yapı içerisindeki kapiler etkisiyle hareketi suya bağlı nem ve biyolojik hasarlara yol açmış, nem ile zeminden yükselen su yapı taşıyıcısına zarar vermiştir. Bunun sonucunda binanın fiziksel ve kimyasal yapısında bozulma meydana gelmiştir. Uzun yıllardır kullanılmayan yapının genel olarak bozulma sebepleri, doğa etkisiyle ve terk edilmiş olmanın etkisiyle bakımsızlıktan ve bilinçli tahribatlar ile insan kaynaklı bozulmalardır. Çalışma kapsamında yapıda görülen bozulmalar; mekânsal, strüktürel, malzeme ve vandalizm etkisiyle bozulmalar olarak gruplandırılmış, doğa ve insan etkisiyle oluşan bozulmalar bir bütün olarak ele alınmıştır.

4.1.Mekânsal Bozulmalar

Yapı tamamına bakıldığında mekânsal bozulma olarak kullanıldığı dönemde yapı değişim ve dönüşüm geçirmemiştir. Ancak yapı terk edildikten sonra 1991 de yapılmış rölövesinde görülen yapının doğusunda bulunan depo günümüzde tamamen yıkılmıştır.

4.2.Strüktürel Bozulmalar

Yapı, fay hatlarında bulunan Denizli İlinde sayısız deprem geçirmiştir. Temel ve su basman duvarları taş olan yapıda zemin oturması izlerine rastlanmamıştır. Ancak ahşap iskelet ve kerpiç duvar örgüsü ile bağdadi duvarlarda yapısal tehlike oluşturan çatlaklar, ayrılmalar gözlenmekte, duvar ve döşemelerde oluşan yatay ve düşey sapmalar sebebiyle strüktürel sisteminde dayanım kaybı görülmektedir. Bağdadi çatkı arası dolgu ve

duvarlarında kitlesel kayıplar bulunmaktadır. Beden duvarlarında kabarmalar, çatlaklar, ahşaplarda çürüme ve deformasyonlar gözlemlenmektedir.(Tablo 7)

Tablo 7. Strüktürel Bozulmalar

		
Beden Duvarlarındaki Hasarlar (Kişisel Arşiv)	Cihannumadaki Çatlaklar (Kişisel Arşiv)	Çatı Çökmeleri (Mimar Süleyman Boz Arşivi)

Yapının cihannümasında çatlaklar görülmekte (Tablo 8) ve çatı ile cihannüma birleşiminde ve yapının doğusunda çatı çökmesi gerçekleşmiştir.(Tablo 8) Bu yapının doğal etkilere açık hale gelen birinci katındaki mekânlarının tahribata uğraması hızlanmıştır. Çatıdan inen sular yapının döşemelerine zarar vermekte, beden duvarları ve dolgu malzemesi olan kerpicing ayrışmasına, taşıyıcı duvarların zayıflamasına neden olmaktadır. Suyu bünyesinde tutan kerpiç malzemenin nüfuz ettiği ahşap karkas elemanları ve çatkı sistemindeki ahşap malzemelerde kabarma ve çürümeler oluşmuş, aynı zamanda yapısal çatlaklar meydana gelmiştir.(Tablo 8) Bu durum yapının yapısal dengesini bozmuştur.

Tablo 8. Strüktürel Bozulmalar

		
Çatkı Sistemindeki Kabarmalar (Kişisel Arşiv)	Çatkı Sistemindeki Dökmeler (Kişisel Arşiv)	Beden Duvarlarındaki Yapısal Çatlaklar (Kişisel Arşiv)

4.3.Malzeme Bozulmaları

Yapı malzemesinde bozulma çevre koşulları ve zaman gibi birtakım nedenlerden dolayı meydana gelir bu durum “alterasyon” olarak da adlandırılır. Tarihi yapılarda bozulmaya sebebiyet veren sorunların erken tespitini yeterli koruma yöntemleriyle belirlemek yapının yaşam süresini artırmada ilk atılması gereken adımdır (MEB, 2003:2).

218 ada 167 parseldeki Hulusi Oral evi iki katlı ve Denizli için önemli bir sivil mimarlık örneği olan yapıda, doğa etkisiyle ve insan kaynaklı olarak yapı malzemesinde oluşan bozulmalar iç mekânda ve cephede görülen bozulmalar olarak ele alınmıştır. Yapı inşa edildiği tarihten bugüne zamanın aşındırıcı özelliği, doğa olayları ve bakımsızlık gibi negatif durumlara maruz kalmıştır.

4.3.1. İç Mekândaki Bozulmalar





Zemin kat giriş bölümünde eyvanda(ZO1) mekânda nem ve suyun kapiler etkisiyle duvarlarda boyada ve sıvada kabarmalar, çatlamlar ve yer yer dökülmeler gözlemlenmektedir. Mekân (ZO1) tavanının güneydoğu köşesinde sıva dökülmesi ve bunun sonucunda ahşap tavan elemanları(çita) açığa çıkmıştır (Tablo 9). Yapılan gözlemlerde tavanın bu noktadan suya maruz kaldığı anlaşılmaktadır. Yapıya girişi sağlayan demir parmaklıklı kapılarda ise çarpma sonucu eğilmeler ve boya dökülmesi meydana gelmiştir. Boyanın döküldüğü alanlarda korozyon oluşmuştur (Tablo 9).

Tablo 9. ZO1 Mekân Bozulmaları(Kişisel Arşiv)

Kat Planı	O.	Fotoğraflar
	ZO1	


Zemin kat giriş bölümünün doğusunda ve batısında yer alan ofis bölmelerinde(ZO2, ZO3) nem ve suyun kapiler etkisiyle duvarlarda boyada ve sıvada kabarmalar, çatlamlar ve yer yer dökülmeler gözlemlenmektedir. (ZO3) Nolu odada tavanda yoğun şekilde küflenme meydana gelmiştir(Tablo 10). (ZO2, ZO3) Nolu odalarda pencere doğramaları yok olduğu için yoğun şekilde çöp içeriye atılmıştır. Eyvandan sonra demir kapıyla yapının iç bölümüne geçilir. (Tablo 10).

Tablo 10. ZO2-ZO3 Mekan Bozulmaları (Kişisel Arşiv)

Kat Planı	O.	Fotoğraflar		
	ZO2 ZO3			

Binada ilk karşılanılan (ZO4) bölümde, nem ve suyun kapiler etkisiyle duvarlarda boyada ve sıvada kabarmalar, çatlamlar ve yer yer dökülmeler gözlemlenmektedir. (ZO4) nolu bölümün özellikle kuzey duvarında yoğun bir şekilde sıva dökülmesi gözlemlenmektedir. Bu bölümün seramik kaplı zemininde yıpranma, bozulma, kırılma ve çatlamlar gözlemlenmiştir. (ZO5) bölümü duvarları fayans kaplama olup bazı fayanslarda kırılma ve çatlama görülürken bazıları tamamen düşmüştür. Mekanın ahşap kapısında düşey aksında sapma olduğu için açılıp kapanmamaktadır. (ZO4) Bölümünde üst kata çıkışı sağlayan ahşap merdiven büyük oranda deforme olmuş ve merdiven basamaklarında yer yer göçükler meydana gelmiştir(Tablo 11).

Tablo 11. ZO4-ZO5 Mekan Bozulmaları(Kişisel Arşiv)

Kat Planı	O.	Fotoğraflar		
	ZO4 ZO5			

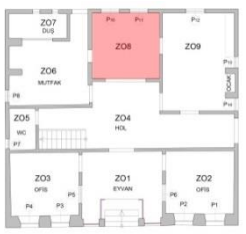

(ZO4) Bölümünden dört basamak inerek alt kota inilen mutfak(ZO6) alanında çok fazla hasar meydana gelmiştir. Zemin suyuna bağlı yapı malzemesinde çürüme ve yoğun şekilde sıva dökülmesi görülmektedir. Mekân beden duvarlarında ciddiye arz eden çatlaklar mevcuttur. (ZO6) Mekânın tavanının güneybatı köşesinde sıva dökülmesi ve bunun sonucunda ahşap tavan elemanları(çita) açığa çıkmıştır. Mekân tavanının bu köşesinde düşey sapmalar buna bağlı tavan çitalarında kırılmalar meydana gelmiştir. Tavan çatlaklarından sızan suyun etkisiyle küflenme meydana gelmiştir.(ZO6) mekânında bulunan ahşap kapı ve pencereler camları kırılmış yatay ve düşey sapmalar sebebiyle hareket etme özelliklerini kaybetmişlerdir(Tablo12). (ZO6) Mekânının içinde bulunan (ZO7) duş bölümünün iç kısmı tamamen harap olmuş ve batı duvarı tamamen yıkılmıştır. Bu bölüme giriş sağlayan ahşap kapı tamamen yok olmuştur(Tablo12).

Tablo 12.ZO6-ZO7 Mekan Bozulmaları (Kişisel Arşiv)

Kat Planı	O.	Fotoğraflar	
	ZO6 ZO7		

(ZO8) Çift kanatlı ahşap kapıyla girilen bu bölümde duvarlarda boyada ve sıvada kabarmalar, çatlamlar gözlemlenmek mümkün, ahşap zeminde yıpranma gözlemlenmiştir. Yapının kuzeyine açılan ahşap pencere doğramaları (P10) nolu pencerenin alt kısmında tamamen yok olmuşken (P11) nolu pencerede camlar kırılış ve ahşap yüzeyde yıpranma gözlemlenmiştir(Tablo 13).

Tablo 13.ZO8 Mekan Bozulmaları (Kişisel Arşiv)

Kat Planı	O.	Fotoğraflar	
	ZO8		

(ZO9) bölümünde suyun etkisiyle duvarlarda boyada ve sıvada kabarmalar, çatlamlar ve yer yer dökülmeler gözlemlenmektedir. Ahşap zeminde eskime ve bozulma görülmekte, ahşap(P11) nolu pencerede yıpranmalar gözlemlense de diğer pencerelere göre daha iyi durumda camları kırılmamış açma-kapama işlevini sürdürmektedir. Bu odada bulunan ahşap dolap yoğun oranda yıpranmış dolap kapıları kırılmış dolap rafları yerlerinden sökülmüştür (Tablo 14). (ZO9) Odasında bulunan ocak bacasında kabarmalar ve çatlamlar görülmekte ocak içi molozlarla doldurulmuştur. Ocağın iki yanında bulunan (P13) ve (P14) pencerelerinde eskimeye bağlı deformasyonlar meydana gelmiştir (Tablo 14). Ahşap tavanda büyük önem arz edecek hasar bulunmamaktadır.

Tablo 14. Z09 Mekan Bozulmaları(Kişisel Arşiv)

Kat Planı	O.	Fotoğraflar		
	Z09			

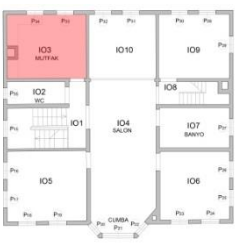



(Z04) Mekanında bulunan ahşap merdiven ile üst kata (IO1) alanına çıkılmakta. Merdiven bölümünün hemen kuzeyinde (IO2) nolu tuvalet bulunmakta, tuvalette bulun ahşap pencere deformasyona uğramış, camları kırılmış ve düşey aksı kaydığı için kapak açılıp kapanma özelliğini yitirmiştir. İki basamak ile kademelenen döşemede düşey sapmalar buna bağlı olarak yerdeki seramiklerde kırılma ve çatlama meydana gelmiştir. Duvara sabitlenmiş lavabo ve su borularının sökülmesinden dolayı duvarda sıva sökülmesi ve montaj izleri görülmektedir (Tablo 15).

Tablo 15. IO1-IO2 Mekan Bozulmaları (Kişisel Arşiv)

Kat Planı	O.	Fotoğraflar		
	IO1 IO2			

Yapının üst kat kuzeybatı köşesinde yer alan (IO3) mutfak bölümünde su etkisiyle duvarlarda boyada ve sıvada kabarmalar, çatlama ve yer yer dökülmeler oluşmuştur. Ahşap mutfak dolapları büyük oranda yok olmuş kalanlar ise harap halde, kapaklar kırılmış deformasyona uğramıştır. Sökülen dolap montaj izleri duvarda gözlemlenebilmekte, betonarme mutfak lavabosunda yer yer parça kaybı, parça kaybına bağlı açığa çıkan demir elemanlarda korozyon meydana gelmiştir (Tablo 16). (IO3) tavanı göbek noktasından sehim yapmış, buna bağlı olarak tavan sıvasında çatlama ve dökülmeler meydana gelmiştir. Sıva dökülmesiyle açığa çıkan ahşap çitalarda yıpranma gözlenmektedir (Tablo 16). Mutfaktaki (P33) ve (P34) ahşap pencerelerde doğramaların bir kısmı yok olmuştur. Ahşap yüzeylerde yıpranma meydana gelmiştir. (P34) penceresinin alt kısmı tamamen yok olmuştur.

Tablo 16. IO3 Mekan Bozulmaları(Kişisel Arşiv)

Kat Planı	O.	Fotoğraflar		
	IO3			

(IO4) Üst kat ve evin en büyük alanına sahip salon bölümünde suyun etkisiyle duvarlarda boyada ve sıvada kabarmalar, çatlamlar, dökülmeler ve yer yer beyaz küf oluşumu gözlemlenmiştir. Ahşap zemin döşemelerinde yıpranma ve eskime meydana gelmiştir. Tavan kısmında çatıda oluşan hasarlardan sızan suyun etkisiyle yoğun bir şekilde sıva dökülmesi gözlemlenmektedir. Dökülmeye bağlı olarak tavan çitaları açığa çıkmıştır(Tablo 17). Güney cephesine doğru çıkma yapan(cumba) bölümde bulunan ahşap (P20), (P21) ve (P22) pencerelerinde cam kırılmaları ve ahşapta eskime ve yıpranma meydana gelmiş (P22) penceresinin yarısı tamamen yok olmuştur(Tablo 17).

Tablo 17. IO4 Mekan Bozulmaları(Kişisel Arşiv)

Kat Planı	O.	Fotoğraflar	
	IO4		



(IO4) bölümünün batısında yer alan (IO5) odasında suyun etkisiyle duvarlarda boyada ve sıvada kabarmalar, çatlamlar, dökülmeler görülmektedir. Ahşap zeminde basit yıpranmalar dışında ciddi bir sorun gözlemlenmemektedir. Tavan kısmında çatıda oluşan hasarlardan sızan suyun etkisiyle yoğun bir şekilde sıva dökülmesi ve açığa çıkan tavan çitalarında çürüme meydana gelmiştir. (P16), (P17), (P18) ve (P19) pencerelerinde cam kırılmaları ve ahşapta eskime ve yıpranma meydana gelmiş (P19) penceresinin yarısı tamamen yok olmuştur(Tablo 18).

Tablo 18.IO5 Mekan Bozulmaları(Kişisel Arşiv)

Kat Planı	O.	Fotoğraflar
	IO5	

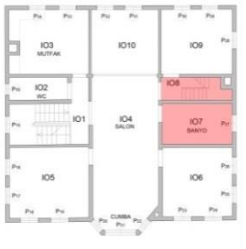

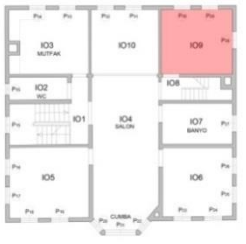

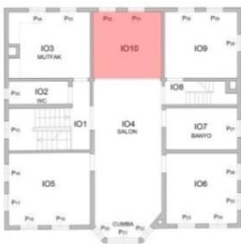

(IO4) bölümünün doğusunda yer alan (IO6) odasında suyun etkisiyle duvarlarda boyada ve sıvada kabarmalar, çatlamlar ve dökülmeler oluşmuştur. Ahşap zeminde eskime meydana gelmiş mekan içinde bulunan ahşap dolaplar tahrip edilerek yerlerinden sökülmüş ve odanın ortasında bulunmaktadır. (IO6) odasının tavanı bünyesine aldığı nemden dolayı kabarmıştır çatlamlar bulunan sıvanın sadece doğuda az bir kısmı dökülmüştür. Mekânın (P23), (P24), (P25) ve (P26) ahşap pencerelerinde ahşap malzemede eskime olsa da yapının diğer pencerelerine göre daha iyi durumdadır (Tablo 19).

Tablo 19. IO6 Mekan Bozulmaları(Kişisel Arşiv)

Kat Planı	O.	Fotoğraflar
	IO6	

(IO6) nolu odanın kuzeyinde yer alan (IO7) banyo bölümünde duvarlarda boya ve sıva kabarması meydana gelmiş, duvardan yerden 60 cm yükseğe kadar kaplanan ve yerde bulunan seramikler de kırılmalar ve çatlamlar meydana gelmiştir. Banyoda bulunan tesisatın sökülmesine bağlı olarak duvar ve seramiklerde hasara yol açmıştır. Mekân tavanında neme bağlı kabarmalar ve dökülmeler oluşmuştur. Mekânın (P26) nolu ahşap penceresinde yıpranma meydana gelmiş ve camlar kırılmıştır (Tablo 20).

Tablo 20. IO7-IO8-IO9-IO10 Mekan Bozulmaları(Kişisel Arşiv)

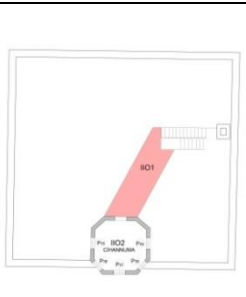

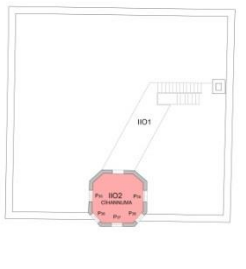

Kat Planı	O.	Fotoğraflar
	IO7 IO8	
	IO9	
	IO10	

(IO7) nolu mekânın kuzeyinde ye alan (IO8) nolu merdiven bölümünde merdiven üstünü örten çatının büyük bir kısmı çökmüş ev basamakların üzerinde moloz birikintisi oluşmuştur(Tablo 18). Merdiven bölümünü kuzey duvarı sıvaları dökülmüş açığa çıkan ahşap çıtalar kırılmış yapı duvarı ağır hasara uğramıştır. Merdiven bölümünün kuzeyinde bulunan (IO9) bölümü ve yapı kuzeyinin orta mekânındaki(IO10) sorunlar büyük oranda (IO6) bölüm ile benzeşmektedir. (IO8) bölümünden cihannüma katına çıkılır (Tablo 20).

(IIO1) bölümünde çatıda meydana gelen hasarlardan dolayı sızan sudan kaynaklı duvarlarda ve boyada kabarmalar gözlemlenmektedir. Ahşap zeminde suyunda etkisiyle ahşapta şişme, çürüme meydana gelmiştir.(IIO2) Cihannüma da su etkisiyle duvarlarda boyada ve sıvada kabarmalar, çatlamlar ve yer yer dökülmeler oluşmuştur. Ahşap zeminde meydana gelen kabarmalar ve ahşapta ayrılmalar meydana gelmiştir. Tavan kısmında boyada ve sıvada kabarmalar, çatlamlar meydana gelmiştir. Ahşap (P36), (P37), (P38), (P39) ve (P40) pencerelerince yoğun parça kaybı, ahşapta eskime ve yıpranma meydana

gelmiş camları kırılmıştır. (P36) pencerenin kasasıyla beraber tamamen yok olmuştur. (P37) penceresinin alt bölümü tamamen yok olmuştur. (Tablo 21)



Tablo 21. IIO1 Mekân Bozulmaları(Kişisel Arşiv)

Kat Planı	O.	Fotoğraflar
	IIO1	
	IIO2	

4.3.2.Cephede Bozulmalar

Yapının girişinin bulunduğu güney cephesi zemin katı bölümü taş kullanıldığı için diğer cephelere göre daha iyi durumdadır. Saçakta meydana gelen hasarlardan dolayı sızan sudan kaynaklı sıvada kabarmalar ve dökülmeler olmuştur. Cumba ve cihannüma cephesinde yapısal çatlamlar meydana gelmiştir. Ahşap pencere kepenklerinde doğal nedenler ve bakımsızlık nedeniyle yıpranma ve çürüme oluşmuştur. (P18) ve (P24) pencerelerinin kuzey kepenk kanatları tamamen yok olmuştur (Tablo 22).

Tablo 22. Güney Cephe Bozulmalar

bozulmalar		
<ul style="list-style-type: none"> ■ Sıva Dökülme ■ Ahşapta Kırılma ■ Ahşapta Çürüme/ Deformasyon ■ Sıva Çatlak ■ Çatı Çökmesi ■ Kiremit Kırılması ■ Cam Kırılması ■ Tamamen Yok olan Pencere ■ Vandalizm ■ Yüzey Kirliliği 		
Lejant	Güney Cephe Bozulma Analizi	Güney Cephe(Kişisel Arşiv)

Yapının doğu cephesinde saçakta meydana gelen hasarlardan dolayı sızan sudan kaynaklı sıvada kabarmalar ve dökülmeler olmuştur siva dökülmesine bağlı olarak açığa çıkan bağdadi ve tuğlalar doğal etkenlere daha fazla maruz kalarak yıpranma süreci hızlanmıştır. Doğu cephesindeki sundurma yapının yıkılmasıyla bina cephesin sundurma yapının izi açığa çıkmış, açığa çıkan bina cephesinde ahşap çatki arası kerpiç dolgu duvarlar doğal etmenlere açık hale gelmiştir. Ahşap pencere kepenklerinde doğal nedenler ve bakımsızlıktan dolayı yıpranma, çürüme ve parça kaybı olmuştur(Tablo 23).

Tablo 23.Doğu Cephesi Bozulmalar

bozulmalar		
<ul style="list-style-type: none"> ■ Siva Dökülme ■ Ahşapta Kırılma ■ Ahşapta Çürüme/ Deformasyon ■ Siva Çatlak ■ Çatı Çökmesi ■ Kiremit Kırılması ■ Cam Kırılması ■ Tamamen Yok olan Pencere ■ Vandalizm ■ Yüzey Kirliliği 		
Lejant	Doğu Cephesi Bozulma Analizi	Doğu Cephesi (Kişisel Arşiv)

Yapının batı cephesinde saçakta ağır hasar meydana gelmiş ve bundan dolayı sızan sulardan sıvada kabarmalar ve dökülmeler yoğun olmuştur. Saçak altından geçen baklava dilimi şeklindeki özgün süslemeler bu cephede büyük hasara uğramış cephede bulunan sıvanın büyük bir bölümü dökülmüş ve bağdadi duvar ahşap çitaları açığa çıkmıştır. Açıkta kalan çitalar doğal etmenlerden dolayı yıpranmış bir kısmı parçalanmıştır. Batı cephesinde bulunan pencere kepenkleri büyük hasara uğramış (P16), (P17) pencere kepenkleri tamamen yok olmuştur (Tablo 24).

Tablo24. Batı Cephesi Bozulmalar

bozulmalar		
<ul style="list-style-type: none"> ■ Siva Dökülme ■ Ahşapta Kırılma ■ Ahşapta Çürüme/ Deformasyon ■ Siva Çatlak ■ Çatı Çökmesi ■ Kiremit Kırılması ■ Cam Kırılması ■ Tamamen Yok olan Pencere ■ Vandalizm ■ Yüzey Kirliliği 		
Lejant	Batı Cephesi Bozulma Analizi	Batı Cephesi (Kişisel Arşiv)

Yapının kuzey(arka) cephesinde saçakta meydana gelen hasarlardan dolayı sızan sudan kaynaklı sıvada kabarmalar ve dökülmeler olmuştur. Yapının kuzeydoğu köşenin su basman kotunda ağır yapısal hasar meydana gelmiştir. Yapının kuzeybatı köşesinde yoğun siva dökülmesi meydana gelmiştir. 1.katta bulunan pencere kepenkleri yıpranmış ve parça kaybı meydana gelmiştir (Tablo 25).

Tablo 25. Kuzey Cephesi Bozulmalar

<p>bozulmalar</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Siva Dökülme ■ Ahşapta Kırılma ■ Ahşapta Çürüme/ Deformasyon ■ Siva Çatlak ■ Çatı Çökmesi ■ Kiremit Kırılması ■ Cam Kırılması ■ Tamamen Yok olan Pencere ■ Vandalizm ■ Yüzey Kirliliği 		
<p>Lejant</p>	<p>Kuzey Cephesi Bozulma Analizi</p>	<p>Kuzey Cephesi (Mimar Süleyman Boz Arşivi)</p>

4.4.Vandalizm Etkisiyle Bozulmalar

Vandalizm etkisiyle bozulmalar genellikle nitelsiz onarımlar ve bilinçli tahribatlardır. Yapıya bilinçli ya da bilinçsiz yapılan müdahaleler yapının özgünlüğünü yitirmesine, yapı malzemelerinde bozulmalara ve kentli tarafından algılanamamasına neden olmaktadır. Uzun süredir kullanılmayan yapının periyodik bakımı olmadığından ve yetkililer ile mal sahipleri tarafından korunmasına yönelik hiçbir çalışma yapılmadığından yapı kaderine terk edilmiştir. Evsiz ve kimsesizlerin barınağı haline gelmiş, sokak hayvanlarının yuvası olmuştur. İç mekânlar ile yapının arka bahçesi çöp ve atıklarla doldurulmuştur. (Tablo 26) Cephede vandalizm duygusu ile yapılmış duvar yazıları bulunmaktadır. (Tablo 26) Yapı duvarlarına tabelalar asılmış, çeşitli reklam afişleri (balonlar, flamalar vb.) asılmış yapı tahribata uğramıştır, görsel kirliliğe neden olmaktadır (Tablo 26).

Tablo 26. Vandalizm Etkisiyle Bozulmalar

		
<p>Arka Bahçesindeki Atıklar (Kişisel Arşiv)</p>	<p>Vandalizm Duvar Yazıları (Kişisel Arşiv)</p>	<p>Tabelalar, Reklam Afişleri (Kişisel Arşiv)</p>

SONUÇ

Değişim, hızla yaşam alanlarımızda ve alışkanlıklarımızda, sosyo-kültürel ve ekonomik boyutta dönüşümlere neden olmakta ve bu durumdan en çok etkilenen kentler ve kent tarihleri olmaktadır. Kent strüktürünü oluşturan geleneksel konut dokuları, sokaklar, anıtsal yapılar kentlerin kimliğini oluşturan önemli öğelerdir. Gün geçtikçe tek tipleşen kentlerin, tarihe gönderme yapan sivil mimari örnekleri ve anıtsal yapıları teker teker yok olmaktadır. Kültürel ve tarihsel değerlerimiz olan tarihi yapıların korunması ve korunma sorunları güncel tartışma konularının başında gelmektedir. Bu çalışmanın alanı olarak ele alınan Denizli ili 1950li yıllardan sonra hızla gelişmiş ve tarihi yapıları yok olmaya başlamıştır. Kent merkezinde günümüze ulaşan taşınmaz kültür varlıkları her geçen gün yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. İnsan kaynaklı olan Vandalizm, bilinçsiz müdahaleler ile doğa etkisiyle deprem, ısı değişimleri, nem gibi etkenler malzeme ve strüktürel bozulmalara uğratmaktadır.

19.yy'ın ikinci çeyreğinde inşa edilen yapılardan, tescilli sivil mimari örneklerinden biri olan Hulusi Oral Evi yakın gelecek mimarlık tarihine ışık tutmaktadır. Denizli ili için önemli konumda bulunan yapı geleneksel konut dokularından günümüze ulaşan nadir örneklerdendir. Ahşap karkas iskelet sistemi ve bağdadi duvar örgüsü ile zemin üstü birinci kat ve cihannüma katı olarak inşa edilen, uzun süredir terk edilmiş olan yapının periyodik bakımı yapılmadığı için iç mekânda ve cephede yapısal bozulmalar meydana gelmiştir. Çatıdaki çökmelerden kaynaklı doğal etmenlere açık hale gelen iç mekânda başta tavanlar olmak üzere duvar ve döşemelerde özellikle su ve neme bağlı yapı strüktüründe ve malzemelerde ağır hasarlar gözlenmektedir. Birinci kat pencerelerinde camlar büyük oranda kırılmış, doğramalarında çürümeler ve dış kepenklerinde yok olmalar, ahşapta deformasyonlar ve kırılmalar meydana gelmiştir. Alt kat pencerelerinde özellikle giriş cephesinde tamamen yok olmuştur. Buna bağlı olarak yapıya izinsiz girişler gerçekleşmekte, kontrolsüz kullanımlardan dolayı iç mekanlarda vandalizm kaynaklı bozulmalar oluşmaktadır. Cephelerde sıva dökülmeleriyle birlikte yapının taşıyıcı sistemi ve ahşap çitiler açığa çıkmış ve bu yapının doğal etmenlere karşı direk olarak temasına sebep olmuştur.

1991 yılında yapılan rölöve projesi çizimleri incelendiğinde ve yapının eski fotoğrafları ile günümüz durumu karşılaştırıldığında terk edilmiş olan yapının zaman içerisinde ne kadar hızlı yıpranma yaşadığı tespit edilmiştir. Bu durum yapıya yapılması gereken koruma önlemlerinin aciliyeti açığa çıkarılmıştır. İlk olarak çatıdaki yıkılmanın onarılarak, yapının nem ve suya maruz kalması engellenmelidir. Yapının kontrolsüz girişleri engellemek için alt kattaki pencereler yeniden takılmalıdır. Yapıya kısa zamanda müdahale edilmediği takdirde yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır. Kent belleği ve kent kimliği için büyük önem arz eden yapının korumaya yönelik önlemlerin alınması ve önerilerin geliştirilmesi, gelecek nesillere aktarılması önemlidir.

KAYNAKÇA

- Aydın Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü
Başoğlu, A. (2014). Denizli Geleneksel Konut Mimarisinin Değişim Sürecinin Altıntop Mahallesi Örneğinde İrdelenmesi. *Artium Dergisi*, 2(2), ss. 165-179.
- Bektaş, C. (1977). Denizli Depremi Öncesi, Deprem Sonrası. *Mimarlık Dergisi*, 77(4), ss. 52-55.
- Bektaş, C. (2007). Denizli'nin Geleceği. *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, PAU Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Yayınları, 1, Denizli, ss. 264-272.
- Gökçe, T. (2000). *XVI. Ve XVII. Yüzyıllarda Lazikiyye (Denizli) Kazası*. Ankara :TTK Yayınları.
- Gürdal, E. (1984). *Yapıda Koruma Kavramı ile Koruyucu Sistemler, Yapı Koruyucuları Semineri*. İstanbul: YEM Yayınlar.
- İnceoğlu, N. (2000). *Geleneksel Türk Mimarisi Denizli*. İstanbul: Tasarım Yayın Grubu.
- Marım, R.E. (2000). *Eski Denizli Evleri Denizli Geleneksel Konut Mimarisinin Şehrin Gelişimi ve Değişimiyle Oluşan Yeni Yapısı*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2003). *İnşaat Teknolojisi Taş Bozulmalarını Teşhis Etme*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Kiper, P. (2004). Küreselleşme Sürecinde Kentlerimize Giren Yeni Tüketim Mekanları Ve Yitirilen Kent Kimlikleri. *Planlama*, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, s.14.
- Yurt Ansiklopedisi(1982). Denizli. Cilt 3, Anadolu Yayıncılık, İstanbul.